

Катерина ВІДІМСЬКА

старший викладач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3778-6302>

ЛІНГВІСТИЧНІ МАНІПУЛЯЦІЇ У ТУРЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАКОНТЕНТІ: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛІЗМУ НА ТЛІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабна війна в Україні, що триває з 2022 року, стала не лише геополітичним конфліктом, а й потужним інформаційним феноменом, який активно висвітлюється у міжнародних медіа. Турецькомовний медіапростір займає особливе місце у цьому процесі через стратегічне партнерство Туреччини та України. У цьому контексті тема націоналізму є однією з ключових і використовується як інструмент формування суспільних настроїв та політичних інтерпретацій конфлікту. Аналіз лінгвістичних маніпуляцій у турецькомовному медіадискурсі дозволяє виявити механізми, що сприяють поширенню як офіційних, так і альтернативних наративів, зокрема тих, що запозичені з російської пропаганди.

Дослідження лінгвістичних маніпуляцій у турецькомовних медіа є надзвичайно актуальним з огляду на зростання ролі Туреччини як регіонального лідера і медіатора у військовому конфлікті між Росією та Україною. Репрезентація українського націоналізму з турецького медіаконтенту формує громадську думку не лише щодо подій в Україні, а й впливає на

сприйняття Туреччиною власних безпекових та політичних інтересів. Виявлення дискурсивних стратегій і мовних прийомів, що використовуються для маніпуляції аудиторією, є важливим для розуміння масштабів інформаційного впливу та ризиків поширення дезінформації. Актуальність теми також визначається потребою у виробленні ефективних механізмів протидії інформаційним маніпуляціям у період гібридних війн.

Метою даного дослідження є аналіз наративів націоналізму, нацизму та всі схожі наративи у турецькомовних медіа в контексті висвітлення війни в Україні. Особлива увага приділяється виявленню та характеристиці лінгвістичних маніпуляцій, що застосовуються у медіа дискурсі. Завданням є з'ясування того, чи використовують турецькі медіа риторичні стратегії, спрямовані на спотворення фактів, посилення емоційного впливу на аудиторію та конструювання певного політичного бачення конфлікту. Дослідження дозволить виявити, чи є турецький медіа контент нейтральним ретранслятором фактів, чи він схильний до репродукування ідей, що перегукуються з проросійською пропагандою.

Теоретичною базою дослідження становлять праці, присвячені вивченню поняття «лінгвістичні маніпуляції» таких науковців: О. Нагорнова, Р.-Ю. Пергач, А. Смирнова, О. Оверчук.

Авторка О. Нагорнова у своїй статті «Лінгвістичні маніпуляції в медіадискурсі: сутність та типологія» визначає лінгвістичну маніпуляцію як цілеспрямований вплив на свідомість реципієнта через мовні засоби з метою зміни його поведінки, оцінок або переконань без явного виявлення наміру впливу. Цей вплив здійснюється шляхом використання мовних стратегій, які приховують справжні наміри комуніканта, створюючи ілюзію об'єктивності та нейтральності повідомлення. О. Нагорнова підкреслює, що маніпулятивний дискурс характеризується використанням таких мовних засобів, як емоційно забарвлена лексика, евфемізми, метафори, а також структурних прийомів, що сприяють формуванню певного сприйняття реальності у аудиторії. Ці засоби дозволяють маніпулятору впливати на когнітивні та емоційні аспекти свідомості реципієнта, спрямовуючи його думки та дії у бажаному напрямку [2, с. 66].

Авторки Р. Ю. Пергач та А. О. Смирнова досліджують лінгвістичні прийоми, які використовуються в медіа для впливу на громадську думку. Вони визначають мовну маніпуляцію як цілеспрямоване використання мовних засобів для формування певного сприйняття реальності у читача. Зокрема, авторки акцентують увагу на таких прийомах, як емоційно забарвлена лексика, використання метафор, епітетів та інших стилістичних засобів, що сприяють створенню бажаного образу подій або осіб [4, с. 188].

Таким чином, лінгвістичні маніпуляції – це використання мовних засобів з метою прихованого впливу на свідомість та поведінку адресата, щоб змінити його погляди, уявлення або дії без усвідомлення цього впливу самим адресатом. лінгвістичні маніпуляції характеризуються прихованим характером впливу, майстерним володінням мовними та психологічними прийомами, а

також особливою організацією тексту, що сприяє помилкам у свідомості реципієнта.

Згідно з дослідженнями, лінгвістичні маніпуляції поділяються на два типи: 1). Раціональні маніпуляції – впливають на логічне мислення через аргументи, факти та докази. Мета – змінити думку адресата, спонукаючи його до дій, вигідних маніпулятору. Наприклад, використання статистики або цитат експертів для обґрунтування позиції; 2). Емоційні маніпуляції – діють на почуття та емоції, викликаючи страх, гнів, почуття провини тощо. Вони можуть бути прямі та непрямі. Прямі емоційні маніпуляції – це відкрите звернення до емоцій. Непрямі – це створення образів або контексту, що імітує об'єктивність (наприклад, використання метафор чи історичних аналогій) [2, с. 65].

Війна в Україні стала важливим чинником, що активізував націоналістичні нарративи у багатьох світових медіадискурсах, зокрема в турецькомовному інформаційному просторі. У сучасному турецькомовному медіапросторі простежується чіткий поділ засобів масової інформації на два основні типи, що відображає різну ступінь об'єктивності у висвітленні подій війни в Україні. З одного боку, існують медіа, що прагнуть до максимальної нейтральності та фактичної достовірності. Ці видання дотримуються журналістських стандартів, надають перевагу перевіреним джерелам інформації й демонструють аналітичний підхід до подій, уникаючи тенденційних суджень. З іншого боку, спостерігається діяльність медіа, що функціонують як ретранслятори певних ідеологічних меседжів, здебільшого копіюючи та поширюючи проросійські нарративи без належної критичної оцінки чи фактчекінгу. Така поляризація турецькомовного медіадискурсу суттєво впливає на формування громадської думки та сприяє закріпленню або ж спотворенню уявлень про перебіг війни в Україні.

Приклад прямого емоційного маніпулювання в турецьких ЗМІ щодо нацизму в Україні можна знайти в матеріалах, де використовується відверте звернення до страху та негативних емоцій через навішування ярликів і образів. Наприклад, стаття на сайті Aydınlık під назвою «İşte ABD'nin Ukrayna'daki Nazileri» («Ось нацисти США в Україні») детально описує нібито масштабну присутність неонацистських ідей та структур в Україні, особливо підкреслюючи роль «Азову», а також активну підтримку з боку США та НАТО. З точки зору лінгвістичних маніпуляцій використовується метод навішування ярликів – постійне використання слів «неонацисти», «фашисти», «геноцид» та інші. Використовується метод демонізації – формується образ України, яка нібито масово знищує мирних людей, згадуючи події в Одесі, на Донбасі та події на Майдані 2014 р. Апеляція до страху – опис «масових поховань», «вбивств дітей» та інші. Ця стаття є прикладом пропагандистського матеріалу з потужним емоційним і раціональним маніпулюванням. Вона не лише формує вкрай негативний, образ України, але й виправдовує дії Росії, просуває антизахідні нарративи та ігнорує реальний політичний і соціальний контекст [7].

Ще один яскравим прикладом лінгвістичного маніпулювання є стаття «Ukrayna'da vahşi Nazizm» («Дикакий нацизм в Україні») сайті Aydınlık [8]. Ця новина є класичним прикладом пропагандистського матеріалу з використанням

як емоційних, так і раціональних лінгвістичних маніпуляцій. Вона спрямована на формування у турецької аудиторії негативного, страхового і ворожого ставлення до України, виправдовуючи при цьому дії Росії. Пряма цитата саме з новини – «Ne var ki, Avrupa'nın en büyük ülkesi olan Ukrayna, Kiev'deki 2014 milliyetçi darbesinden bu yana bir Nazi devletine dönüştü. Bu bir mecaz değil, Kremlin propagandası değil, abartı değil» («Проте найбільша країна Європи – Україна – після націоналістичного перевороту в Києві 2014 року перетворилася на нацистську державу. Це не метафора, не кремлівська пропаганда і не перебільшення») – у цій фразі поєднуються одразу кілька маніпулятивних прийомів: емоційний тиск через навішування ярликів і демонізацію – Україна називається «нацистською державою» («Nazi devleti»). Категоричність і апеляція до «єдиної істини» без доказів – «Це не метафора, не кремлівська пропаганда і не перебільшення» («Bu bir mecaz değil, Kremlin propagandası değil, abartı değil»). Викривлення історичних подій для підсилення власної позиції – Майдан 2014 року названо «націоналістичним переворотом» («milliyetçi darbe») [8].

Стаття «Ukrayna, neo Naziler ve Batı» («Україна, нео-нацисти та Захід») на сайті Bir Gün є прикладом матеріалу, який відтворює та підсилює ключові російські пропагандистські наративи щодо України, зокрема про «неонацистський переворот», «етнічні чистки» та «злочини Азову». Стаття є прикладом пропагандистського дискурсу, який активно використовує як емоційні, так і раціональні лінгвістичні маніпуляції для формування негативного образу України та легітимації дій Росії. Вона не містить балансу думок, ігнорує складність українського суспільства та політики, а також підміняє аналіз пропагандистськими штампами [9].

Водночас, у турецькому публічному просторі наявні й альтернативні наративи, які пропонують критичну інтерпретацію російських звинувачень. Це такі сайти, як CNN Türk, Hürriyet, Cumhuriyet та інші. Такі канали займають критичну позицію, приводячи докази чи спростовування фактів чи займають нейтральну позицію, не додаючись до маніпулятивних схем впливу на аудиторію.

Так, у турецьких ЗМІ часто використовуються лінгвістичні маніпуляції для формування негативного образу України через призму нацизму. Такі матеріали навішують ярлики «неонацисти», «фашисти», перебільшують і викривляють історичні події, подаючи Майдан 2014 року як «націоналістичний переворот», а російську агресію – як «денацифікацію». Ці прийоми апелюють до страху і відрази, ігноруючи складність політичної ситуації та демократичні процеси в Україні.

Водночас у турецькому медіапросторі є і альтернативні наративи, представлені такими виданнями, як CNN Türk, Hürriyet, Cumhuriyet, які займають критичну або нейтральну позицію. Вони спростовують маніпулятивні твердження, надають збалансований аналіз і сприяють об'єктивнішому розумінню конфлікту, протистояючи пропагандистським схемам впливу.

Список використаних джерел:

1. Аккурт, В. (2020) Методи маніпулятивного впливу у лінгвістиці. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського*. №30. С. 5-23.
2. Нагорнова, О. (2023) Мова як інструмент маніпуляції: стилістичний аналіз використання лексики у політичному й діловому дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 32. Т.2. С. 64 – 68.
3. Оверчук, О. (2023) Лінгвістичні засоби маніпулятивного впливу в сучасних медіа текстах. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези науково-практичної конференції Харків*. С 148 – 149.
4. Перхач, Р.-Ю., Смирнова, А. (2019) Мовні засоби маніпуляції в пресі: контент-аналіз. *Молодий вчений*. Вип. 10 (74). С186-189.
5. Труба, Г., Гречка, С. (2020) Теоретичне обґрунтування сутності поняття «мовленнева маніпуляція» у політичному дискурсі. *Вісник ОНУ. Сер: Філологія. Т. 25. вип2 (22)*. С 89-96.
6. Чік, Л. Засоби мовного маніпулювання у сучасних ЗМІ. URL : <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/143/144> (дата звернення: 29.05.2025)
7. İşte ABD'nin Ukrayna'daki Nazileri. (2022). *Aydınlık*. URL : https://www.aydinlik.com.tr/haber/iste-abdnin-ukraynadaki-naziler-303158?utm_source=chatgpt.com (Accessed: April 29, 2025).
8. Ukrayna'daki vahşi Nazizm. (2022). *Aydınlık*. URL : <https://www.aydinlik.com.tr/haber/ukraynadaki-vahsi-nazizm-306879> (Accessed: April 29, 2025).
9. Ukrayna, neo Naziler ve Batı. (2022). *Bir Gün*. URL : <https://www.birgun.net/makale/ukrayna-neo-naziler-ve-bati-378632> (Accessed: April 20, 2025).